

ПОНАВЉАЊА У ДЕЛИМА ЂАМИЛА СИЈАРИЋА

ХАСНИЈА МУРАТАГИЋ — ТУНА

Филозофски факултет Приштина

Када писац неком елементу (лексичкој јединици) придаје посебан значај и жели да читаоцу скрене пажњу на њу, он је понавља. Понављања има у оквирима једног исказа, једног параграфа, нека су присутна на ширем плану, преносе се из параграфа у параграф, нека кроз целину (романа или приповетке), а има исказа и мотивских целина које писац провлачи, удева, у више дела.

Код Ђамила Сијарића понављање исте језичке јединице у оквирима једног исказа је најприсутније:

— Пјевај, чобанине, пјевај (РБ 10),¹ — Не казуј крвнику крила од кметије, не казуј да се крвник напије крви јуначке, не казуј (РБ 56), — Плачи, Данило, плачи (РБ 11), Чезнуо, чезнуо... чезнуо за Тузињем (РБ 137), — Чизму, чизму да видиш (РБ 129), — Де, ради, ради (Б 32), — Бог ме убио, и убио, и убио (Б 46), — Ја знам да царску војску нападају твоји Срби... и Срби, и Срби — потврди кнез (РЗ 10), — Из Пазара пружио руку... па само иште: паре, паре, Стефане (РЗ 48), — И Сулејману, и Сулејману нек ишчупају (уши) (РЗ 49), — Тужна је ова ноћ, Радуне, тунжа (РЗ 61), — Да сам ја Илија. Па штап у руку, па хајд' низ друм, хајд', низ свијет — хајд', у бога Авраме (РЗ 62), — Многи су ме запамтили какав сам... И још ће ме неки запамтити, и још неки (РЗ 65), — И тако то — то и без имена стоји пред ефендијом (РЗ 103), — Ако погину, то је за славу — за славу ратника (РЗ 144), — Она на коњу, па лијепа, па лијепа (РЗ 234), — Мио ми срцу, па драг, па драг... не знам сестро, шта ћу од себе (Б 21).

Из примера се види да речи које се понављају ради постизања посебних ефеката не мењају лексичко-морфолошки облик. Понављањем се појачава комуникативни ефекат и упечатљивије делује на читаоца (саговорника) јер појачава његову пажњу самим тим што га упућује на садржај који је у исказу најбитнији. У неким примерима (као у последњем) реч се понавља и због немогућности да се нађе нека друга, одговарајућа реч, којом би се исти појам више истакао или показао

¹ Примери су узети из три дела Ђамила Сијарића: *Рам-Буља*, *Бихорци* и *Рашка земља расција*. Уместо пуних наслова у тексту стоје скраћенице: РБ, Б и РЗ. Сва дела су у издању »Веселина Маслеше« из 1981. године.

већу нијансу садржаја. Интерес саговорника писац појачава још и паузом коју ставља између делова које понавља. Пауза се јавља као увертира за саопштење садржаја који ће уследити, као у усменом говору, у којем је синтакса знатно слободнија од синтаксе писаног језика зато што је изложена снажним утицају различитих емоција. Сијарић настоји да поистовети писани и усмени говор и њихову разлику сведу на минимум. Служи се поновљеним конструкцијама које имају веома снажне изражајне могућности, а оне су присутне у писаној речи чак и код најбољих стилиста.²

Сијарић у оквирима једног исказа понавља више речи, целе реченице:

— Ја хоћу да те спасем, Рам... хоћу да те спасем (РБ 7), — Помињао је свеце, који их такође позивају на буну против Турака; помињао је пробове њихових предака, који их такође позивају на буну против Турака (РЗ 73).

Изменом реда речи у истој поновљеној реченици посебно се постижу снажни ефекти, без обзира да ли се поновљене јединице налазе у истом исказу или у наредним:

— Обуј се тврдо, тврдо се обуј (РБ 104), — Чекам ја тебе... чекам те ја (РБ 45), — Ти си, бре, јак, јак си ти (Б 186), — Има змија... змија има (Б 140—141),

као и изменом морфолошког лика поновљених јединица:

— Зовем га, дозивам га, јер ми га је жао (РБ 5), — Звали су га Суљо, Суша, Сулејман (РБ 60), — Умрла је сјутрадан. У сриједу. У зору. Умирала је полако (РЗ 239), — Отићи ћеш у Жилидар... отиди у Жилидар (РЗ 23).

Понављање исте лексичке јединице присутно је и на међуреченичком плану:

— Не дај га Турчину. Не дај (РБ 106), — Ти, Рехице, нећеш у намам. Ти ћеш ми, голубице. гукаги... ти ћеш врт залијевати (РБ 64).

Оваква понављања врло су успела кад Сијарић слика спетљаног, несигурног и плашљивог Хаџију. Хаџија је заокупљен парама, прогањала га је и помисао на женидбу, страшно се бојао да га Халимача не ожени; али да дође до пара, то може једино ако се ожени, води борбу са собом, жену неће, паре хоће, па као снажна ерупција извире из њега:

² Љ. Поповић, *Понављање почетног реченичног члана као стилско средство за истицање*, НЛ, књ. XVI, св. 1—2, Београд 1967, 2.

— Нећу жену! Нећу никако... понекад му се отме на сокаку па из чиста мира кликне: Нећу. Тако му се отме и увече кад на марами броји новац: »Седам стотина... Осам стотина... Нећу... размишља о Ђузи и гледа Хатку... не умije ништа да јој каже, до само једну ријеч: нећу (Б 104).³

Када је овај лик заокупљен чак и најобичнијим стварима, он их без реда ставља у први план. Тако спремајући се за пут на хаџ, њега није брига ни то што се раставља са Рашљем, ни то што оставља Хатку, мисли на четке и само о томе прича: »Четке, четке тражим ја четке, двије четке« (Б 199). Кад долази Халимача да га испрати, разговарају, а Хаџија одједном о четкама: »Четке ја сад тражим, четке двије, гдје су моје четке« (Б 200). Затим они деле паре, Хаџија поверава Хатку на чување Халимачи и усред разговора упадне Хаџија изненада: »Гдје су ми те четке« (Б 201).

Проблем који лик носи дубоко у себи извире без реда и у свакој прилици лебди над ликом. Тако Демко (РБ) да би се осветио рођацима који су му узурпирали земљу, краде девојку која му је по крви рођака. Освета и љубав су надјачали разум, али оно што га притиска и боли, оно што га мучи, јесте рођаштво, а да би то истакао писац се служи понављањем:

— Од исте крви... Ја и она.

— — — — —

— Нас ће убити. Оба двоје. Убиће нас њена браћа. А куд да побегнем? У неко село, далеко, велим, да нико не зна гдје сам и како сам. Са овом јарицом. Нас смо двоје од исте крви!

Ову ријеч је трипут поновио, и сваки пут јаче и страшније, а затим се од нешта сав стресао, ухватио дјевојку и привио уз пруди.

— Моја! Дише! Збори! Од исте крви... Земљо тужна! (121).

»Разноврсна понављања чине веома сложеним смисаоно ткиво које се намеће општејезичком ткиву и тиме ствара особину, само стиховима својствену конструкцију мисли«,⁴ али она се, мада у мањој мери, огледају и у прозном изразу. Понављање дато у градацијском низу значајно је и упечатљиво када се дискретно догађа, ненаметљиво, кад је пропраћено нужним варирањем на семантичком плану стварајући коначну целину. Оно је карактеристично за Илију (РЗ), сањара који за свакога »има душе«, а посебно за сестру Јаглику. Сваки његов контакт с њом праћен је нежношћу која се испољава понављањем речи при чему свака следећа има друкчију нијансу, »за душу већу«. Кад је зове, при првом контакту, онда ће рећи: сестро (84), а што радња даље одмиче, зваће је друкчијим именом: милоснице божја, душо, рајска душо

³ Текст је знатно скраћен, узети су само најбитнији делови.

⁴ Ј. М. Лотман, *Предавања из структуралне поетике*, Свјетлост, Сарајево 1970, 125.

(85). Овакве поновљене јединице стоје у градацијском односу према садржају датом на 33. страни:

— Твоје је мјесто међу анђелима, душо, пречиста, врати се. Твоје је мјесто међу свецима у Сопоћанима, душо пречиста, врати се (...)
Врати се, анђеле, не иди мојим стопама (...). Одох ти, душо, збогом душо, анђеоска!

Врло често уз речи које понавља Сијарић додаје друге речи које садржај чине снажнијим и упечатљивијим у односу на онај који му претходи:

— Звијездо вјере, Нецмудине... Звијездо праве вјере (РЗ 103).

Оваква понављања посебно су стилогена када иду узлазном линијом коју писац понекад нагло пресеца увођењем садржаја супротног значења. Тако у ситуацији када Нур опомиње Аврама због непослушности зетова и кад га подсећа на непријатности које би од цара могле да уследе писац биљежи:

— Теби ће, Авраме, цар рећи: Синко... ни моје паше немају толико колико ти, мој синко. А ти ме, синко, издао, моје друмове напустио, хајдучима и разбојницима их предао — ни птица над њим слободно не лети, издајничке (РЗ 11).

Овде имамо преображавање говора, односно заклањање иза ауторитета. Наиме, Нур говори онако како би говорио цар, он се с њим поистовећује, преображава се опонашајући цара. Од тога наизменичног преласка са једне тачке гледишта на другу зависи целокупна структура дела, а то је један од општих ставова Успенског. Тачке гледишта, каже Успенски, појављују се на различитим плановима, граде невидљиву мрежу коју као својеврсну дубинску структуру треба откривати.⁵ (Веома је јасна Сијарићева тежња да се поистовети са личностима о којима говори.)

У интерпретацији садржаја и успостављању континуитета, Сијарић понавља групе речи или целе реченице које тако распоређује да их читалац лакше уочава и памти, и успоставља склад који је иначе својствен прозном изразу, о чему сведоче бројни примери напред наведени, а додала бих још неке:

— То је тужно — вели Илија. — Те коње бичевима ударају; видио сам како их Негобрат бије, то је тужно. Сад их бију његове слуте, то је тужно (РЗ 202), — Још је мјесечина. У зору ћеш отићи, Јоване. Стајаћеш опет на оном зиду... бићеш мртав... Очи ће ти бити отворене, гледаће а неће видјети. Нећеш дисати, нећеш зборити, бићеш, Јоване, мртав. Још је мјесечина (РЗ 46), — Он хоће да на земљи има људи... он хоће да се све врати како је било прије рата, он хоће да се рат заборава (РЗ 213).

⁵ Н. Петковић у предговору књизи В. А. Успенски, *Поетика композиције Семиотика иконе*, Београд 1979, XLIX.

Један »цвијет, бијел«, који је путоказ Цимширу на путу по беспућу (да пронађе воду тамо где је нико паметан не би тражио /приповетка *Бунар*, РБ/), појављује се као рефрен, као некакав музички такт, симбол новог живота који ће тек да цвета, али на штету онога што га је у сну видео много пута, док вода није потекла, и док није престало да куца срце онога којему је цвет бео био пред очима — до смрти. На свега 14 страна, колико износи приповетка, 17 пута писац скреће пажњу на овај цвет који, појавивши се једном у сну, непрекидно покреће »истраживача« на акцију. Овако поновљене јединице имају стилску вредност када се посматрају у ширем контексту на основу којег се формира целовита поетска слика, која се може градити на различите начине. Може се састојати од речи, комплекса речи, одломка, поглавља, или пак од читавог књижевног дела. Битно је то што она увек мора да представља естетски организовани структурни елеменат стила књижевног дела. То одређује форме њезине језичке структуре и принципе композиционог развика. Сlike се могу повезивати у ланац »на великом текстуалном одстојању«. ⁶ Сијарић води рачуна о структури језика својих дела, жели да створи јединствену слику, заокружену целину, и поред тога што развија бурне асоцијације и скреће пажњу на велики број чињеница које се често не тичу основне радње. Тако у *Бихорцима* понавља слику сусрета двојице јунака на почетку и на крају романа, сусрет и растанак:

— Хаџија стаде пред вратима... Извади сат и погледа га, а за њим извади и Халимача, и вели у себи: »Полакодер мало ти Хаџија, нијесмо ни ми без те згоде!«

— Колико је тај хаџијски?

— Код мене пет — вели му Хаџија.

— Таман је толико и код мене — слага Халимача (Б 9—10);

— Све је на њему сад било упадно — и то како гледа у сат...

И Халимача извади сат. »И ми имамо такву ствар...« помисли он и удита Хаџију колико је његов.

— И мој је толико... слага Халимача. Они су се тако и срели — кад је прошле јесени дошао Хаџија и исто тако погледао у сат (Б 203—204).

Оваква понављања значајна су као елементи којима писац обликује целину, и имају некакову симболичну вредност. (Овде је у питању сат, који мери време /Хаџијин/, и други који не мери /Халимачин/, односно, аутор говори о жељи за изједначењем и престижом, а истовремено о времену које, мерило се или не, неминовно тече, а све у њему чини се статичним и непроменљивим, као што је у сваком времену непроменљива човекова природа. У времену се само актери смењују, а човек са својим манама и врлинама остаје увек исти).

И у роману *Рашка земља расција* писац понавља сцену сусрета два главна јунака уочи нереда које започиње »раја«, нереда због којих ће

⁶ В. В. Виноградов, *Стилистика и поетика*, Сарајево 1971, 183.

обојица највише страдати. На то указује Нур (11). Привидно се раја смирује, радња тече даље. Изненада, поновни сусрет, последњи, у којем Нур опомиње бившег таста на страдања и срам што их чека (232).

Код оваквих понављања смета то што писац не дозвољава да се читалац присећа и повезује слике, то што стално бди над читаоцем и подсећа га: »Они су се тако и срели кад је прошле године дошао« (Б 203—204).

Сијарић као да се боји да га читаоци неће схватити и непрекидно им објашњава оно што је хтео да каже. На пример, Аврам је повређен због тога што су га увели на малу капију, а не на велику као што уводе високе госте. Свој гнев због тога покушава да сакрије, и да то некако паши стави на знање:

— На хладно питање одговорио му је још хладније: да се није уморио од пута, него од његових стрмих стуба којим се пењу најамници и слуге. Хлио је тиме да му каже да он није слуга и чобанин него кнез, а да би му то још једном рекао, погледао је по одаји — неуређеној и непристојној да се у њој прими један кнез (РЗ 9).

Сијарић воли да садржај изражава у што више нијанси. То постиже тако што се више пута враћа истом мотиву на рачун језичке еластичности, мада би се пре могло говорити о подражавању модела уобичајених за средине у којима се поред конструкција (страних) као наследства прошлости, употребљавају напоредо преведене дате конструкције:

— Бихорским фирарима, турским одметницима, она је опростила све што су починили (РБ 38), — Предајом Камбер Кукином био је крај телефату, времену које је значило пропаст (РБ 39), — Кордуни, турски граничари, спалили су све фирарске куће (РБ 42), — Један су камен звале каран — таш — што је значило крвави камен (РЗ 120), — Аврам је одлучио да коначи у том трговишту, у том пазаришту (РЗ 110), — Звали су га Авција, а то му значи ловац (РЗ 145).

Ово је специјални тип апозиције, који се огледа и у следећим примерима (где се такође враћа истом мотиву);

— Пала је на ону најтању страну, на женску, на дјевојачку (РЗ 135), — Лежалта је пред њима пустош, без путника, без птице (РЗ 180), — Није се окренуо витешким ипрама, јахању коња и виллању сабљом, него пијавицама (РЗ 24), — Понекад би се, кад би га чари младе дјевојке бацале у несвјест, у некакво губљење потиљка, сјетио своје жене (РЗ 160), — Под патосом, доле у изби, коње за јаслама звецнуо (Б 25), — Одсјече тако и питомо стабло — крушку, трешњу, јабуку (Б 122), — Један жујаста, жути му брци и брада, жуто на њему рухо (РБ 54).

Овако изнијансиране поновљене језичке јединице носе информативно тежиште, а да би се лакше уочиле, дате су у низу. Њима се проширује исказ, али не оставља утисак натрпаности. Поновљени делови

исказа имају идентичну синтаксичку функцију, разликују се грама-тички и формално.

Сијарић се за истицање мотивских целина служи прономиналним речима после којих (ређе испред) следи садржај обједињен у прономиналној речи. Проминална реч има уопштено значење, а јединице којима се врши конкретизовање, прецизирање уопштеног значења проминалних речи употребљене су из више разлога. Најпре, њима се врши проширивање исказа, појашњавање садржаја, и као последица свега оно што је најбитније — истицање. Кад би се употребила само проминална реч исказ би се поједноставио и не би био прецизан. Овом писцу то не одговара, он настоји да сваку појаву прикаже што шире, свеобухватније. Јединице које појашњавају садржај проминалних речи углавном су постпоноване:⁷

— Ништа слично нијесу имала та два човјека, ни у стасу, ни у лицу, ни у ријечи, ни држању (РЗ 10), — Пролазе свачије војске, и српске, и турске, и аустријске, и албанске (РЗ 139), — Томе човјеку... ништа више на свијету не треба, ни те звијезде на раменима, ни прстење на рукама, ни чизме на ногама, ни цар у Стамболу, ни турска царевина, ни та Рашка (РЗ 115), — На свијету ништа није сигурно ни стално: ни кнезови, ни цареви, ни краљеви (РЗ 106), — Нек свак, нек човјек, нек птица, нек све што ходи, лети и тмиже дође (РЗ 100), — Свак — и крив и прав, може заљуљати (РЗ 35), — Бјеже низ Дунав са свим што су у Угарској имали, са женама и дјецом, са товарима душека, јоргана, тепсија и синија и са стоком (РЗ 34), — Свакоме жели добро: људима, птицама, пијавицама, младим коњићима, јарадима и јагањцима (РЗ 18), — Ништа више гледати неће: ни ове сокаке, ни те црне куће, ни горе брда и камења, ни својту своју и пријатеље (Б 203), — Било је свашта: соли, гаса, бега, кожа, конопаца (Б 190), — Све што зажели, то ће добити: земљу, кућу, стоку (Б 161), — И Земко замало да рекне свему: и води, и вјетру и звијездама — »Ехеј... ја вам одох (Б 139), — Бог сваком опрости пријехе: и јаду, и смраду и таду, и убици, и гори (Б 69).

Мотивске целине Сијарић понавља и на тај начин што прво саопштава садржај па га обједињује у једну жижу, у проминалну реч:

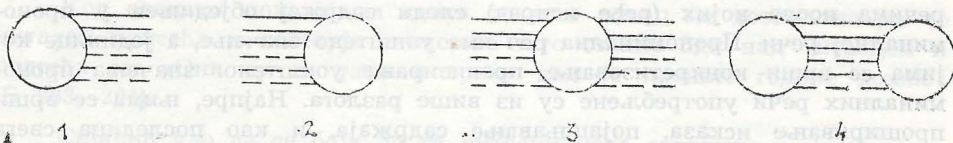
— Вода је стално долазила, рушила се низа стрме стране, носила плотове и камења, и ударала право на њиве, на авлије, на штале и торове — односила смеће, дрвена корита и дјечје пелене, све на што су наишли хучни потоци (Б 133), — Овај ће свијет и онако да пропадне и ни Бољара, ни кнеза, ни Милешеве, ништа на земљи неће остати (РЗ 88).

Понекад садржај избија и после проминалне речи као тачке која скупља, зауставља, говори низ. Снажну бујицу речи писац не може да заустави:

— Ломила се већ цијела површина снџега од људских, од женских, од ногу свега што по земљи ходи: коњских, волујских, овчијих (РЗ 185).

⁷ Љ. Поповић, *Понављање почетног реченичног члана као стилско средство за истицање*, НЈ, књ. XVI, св. 1—2, Београд 1967, 18—21.

Распоред прономиналне речи у односу на садржај могао би се графички приказати овако:

(Кружницом је обележена прономинална реч, пуном линијом део садржаја из низа, испрекиданом линијом могући садржај.)

Први облик је најчешћи, последњи као што је: »Томе човјеку, мислили су, ништа више на свијету не треба, ни те звијезде на раменима, ни прстење на рукама, ни чизме на ногама, ни цар у Стамболу, ни турска царевина, ни та Рашка коју пије — све је то сад узалуд« (РЗ 115), врло је редак.

Исту функцију (истицање мотивских целина) могу имати и адверби:

— Тамо негдје... низ туп, низ мрак, низ снијег, син ће оца опет дићи на леђа (РЗ 190), — Он је свако јутро... са судом у руци, одлазио на ријеку, на потоке и свуда гдје има бара и барица (РЗ 27).

Може се закључити да прономинална (чешће) и адвербијална (ређе) реч синтетизују слику коју рељефно приказује конструкција која претходи или следи, а линеарни се нарацијски ланац тако преобраћа у нелинеарни.⁸

Посебно су интересантни примјери кад аутор шири садржај прономиналне речи, али тако да се њено проширивање у циљу прецизирања не очекује. Тада писац, изненада, додаје само један елеменат који се по нечему издваја од свих уопштених. На тај се начин додатни елеменат снажно истиче:

— Сви смо дошли голи на овај свијет и голи одлазимо, и Турци голи одлазе (РЗ 198), — Све је јадно — и та воћка у башчи што шкрипи на вјетру (Б 169), — Чудан свима. И дјецџи чудан (Б 113), — Сви гледају у то плуце, и сам цар гледа и љуби га (Б 50), — Ни у кога више није нишанио онај њен крст; мртав, није нишанио ни у убицу (РЗ 89).

За појачавање комуникативне вредности, као у говорном језику, овај писац врло често понавља заменицу и именицу које у датом контексту имају идентичну вредност:

⁸ Р. Симић, *Граматичка и интонацијска структура прозног дела Милоша Црњанског*, Књижевна историја XI/41, Београд, 1978, 42.

— Нека он, отац те жене и таст тога Негобрата исприча шта зна; она — жена, не умије и не иду јој на језик ријечи (РЗ 212), — Он, гост, није био мало збуњен (РЗ 200), — Само она — Витача... била је душе меке (РЗ 200), — Он, тај Турчин — причао ми је ово што ћеш чути (РЗ 74), — Рекли су му... да ће му они, сеизми, бити пратња на путу (РЗ 64), — Он, Стефан, кује паре (РЗ 48), — Он, Аврам, има свој правац (РЗ 41), — Њен је... Дајкин (Б 82), — Соба за тебе... за Хаџију (Б 10), — Изаћи ће она мени сама. Та дјевојка, велим (РБ 119), — Било ми га је жао. Тота Кахримана (РБ 80), — Чинило ми се да и она сама, та чизма, иде к мени (РБ 130).

Ове везе имају посебна структурна обележја, деиктичка реч смештена је у антепозицији, а денотацијска јединица која обележава актуализовани мотивски исечак, постпонирана је. Тако се постиже узлазна градуираност: постпонирани елеменат, потпомогнут деиксом који најављује али не специфицира садржај, чиме појачава радозналост. добија врло истакнуто место. Широк, тонски разломљен исказ на тај начин постаје прворазредно средство за интензивирање нарације.⁹

Када се у понављањима претера, онда су она досадна и тешка, замарају читаоца, осећају се као непотребна, одвраћају пажњу са главног тока радње. На пример, Сијарић врло често понавља исти садржај уз неки лик (у вредности апозиције), неки исти гест истог лика када га уводи у радњу, или реч коју лик употребљава као узречицу. За први случај скрећем пажњу на садржаје којим се окружује неколико ликова из *Рашке земље расције* увек истих када су они у питању. Тако је Аврам обележен као бољарски кнез (41, 59, 76, 78, 110, 173, итд.), Јаглика као Аврамова кћерка, Шемсо као брат из Радулића, Негобрат као одгајивач коња, Нур — турски паша, Витача — жена одгајивача коња (странице није потребно наводити јер их има много). Како то изгледа у тексту, може се видети из следећих примера:

— Био сам у Радулићима — почео је старији Аврамов зет, онај што гаји добре коње али лоше држи своју жену — Негобрат (22), — Старија кћерка Аврамова, удата за одгајивача коња из Вапе Негобрата који је сву бригу поклањао коњима а жени никакву (118), — Негобрата саажљева: човјека који се био сав окренуо својим коњима а жени ни мало (219);

— Изрекао је то Аврамов зет... онај што му се дјеца бацају камењем на путнике (34), — Андрија није више онај наш, са онолико своје дјеце која се на путнике бацају камењем (144);

— Ондашњег Сава а данашњег Спиридона јанџичари су дуго гонили (86), — Све је то некадашњи паметни Сава а садашњи луди Спиридон... тумачио (87).

Све то развлачи, успорава радњу и чини је досадном, исто као и када неки лик, као Каплар, увек каже »дакле«, Халимача »бах«. Читалац после неколико оваквих понављања зна да ће се са њима срести

⁹ Р. Симић, *Структура и функција приповедног исказа у прози Бориса Станковића*, Књижевна историја, X/37, Београд 1977, 34—35.

увек када су у питању обележени ликови. Исто то и када увек даје исти гест једног лика: Хаџија увек гледа доле, »у под«, Халимача увек учини нешто са капом, Хатка увек истим речима дочекује Хаџију, људи су готово увек »тврдо обучени«, итд.

На истој су равни и понављања која се налазе у више различитих дела. На пример, понављање неких сцена, што упућује на то да овај писац понекад посустане у иначе опсежном причању са пуно чињеница, те се понавља. Тако сцену са јелом даје потпуно исту у *Рам-Били*, *Бихорцима* и *Рашкој земљи расцији*:

- И чим би од једног јела узели, одмах су приносили друго (РБ 44);
- И тек што узму из једног суда, а Хатка пред њих принесе друти (Б 125);
- И тек би окусили из једног, сеиз је приносио друти (РЗ 14);

Пошто је претходна сцена дата једним исказом, то је наведена ради упоређивања. Због дужине других упућујем само на дела и странице на којима се налазе: претња мужу бекством у родбину, браћи (Б 74 и РБ 92); проблем са новим оделом (Б 70 и РБ 1а6); посипање живих земљом из гробља да спавају као мртви (Б 60 и РБ 122); довођење украдене дјевојке (РБ 68 и ККЧЛ 183); сцена када султан у пратњи кизлар-аге у харему бира девојку за ноћ (РЗ 94 и КО /сцена је честа/); сан у којем се носи мачка (Б 60 и РЗ 177); опис звезде Данице (Б 92 и РБ 103), и још многе друге.

Најлепша понављања, која имају изузетну стилску вредност, јесу она која овај писац узима као мото на почетку нове главе. Уткана у садржај што следи таква понављања имају вредност поенте:

- Мој господар ми рече: о мојој стрехи говориш, а не видиш да је посрнула и царска стреха (КО 7), — Ваља ми ићи; али куд онда кад стигнем на циљ? (КО 175), — Тужио сам се да немам обуће. Али, пролазећи испред цамије, ја видјех човјека који нема ногу (КО 14), — У борби добар мач а у невољи памет дај ми (РЗ 59), — Од љубави се највише добија кад се од ње умре (РЗ 91), — Нико не зна од чета може да умре једна дјевојка, може само и од тога што је дјевојка (РЗ 118).

Овакви искази су језгровити и дубоко смисаони, говоре нам о Сижарићу као филозофу, мада је његова филозофија дубоко сакривена у обичном причању обичног човека.